

ความเป็นพลเมืองในการบริหารท้องถิ่น CITIZENSHIP IN LOCAL ADMINISTRATION

ศิเรมอร ยงพานิช¹

Sirem-on Yongpanich

Article History

Received: 19-04-2024; Revised: 24-03-2025; Accepted: 31-03-2025

<https://doi.org/10.14456/issc.2025.18>

บทคัดย่อ

บทความนี้อธิบายการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งเป็นหน่วยงานหลักในการจัดบริการสาธารณะระดับพื้นที่ โดยมีจุดมุ่งหมายให้เกิดการจัดทำบริการสาธารณะที่มีคุณภาพเนื่องจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยงานที่ใกล้ชิดกับพื้นที่ เพื่อให้การจัดบริการสาธารณะบรรลุเป้าหมาย การบริหารท้องถิ่นในปัจจุบันต้องให้ความสำคัญกับประชาชนซึ่งเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียให้เกิดความตระหนักถึงการร่วมดำเนินการ โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องสร้างจิตสำนึกเพื่อสร้างพลเมืองที่มีความกระตือรือร้นและพร้อมที่จะเข้าร่วมรับผิดชอบภารกิจ พร้อมทั้งยกระดับการมีส่วนร่วมไปสู่การปรับลดบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้ทำหน้าที่สนับสนุนการดำเนินงานของพลเมือง อย่างไรก็ตามการให้อำนาจแก่พลเมืองไม่สามารถปรากฏขึ้นได้ชัดเจน เนื่องจากการบริหารท้องถิ่นต้องยึดอยู่กับกฎระเบียบที่มีการกำหนดจากส่วนกลาง ทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่สามารถให้อำนาจแก่พลเมืองเพื่อเป็นผู้ตัดสินใจในทุกขั้นตอนของกระบวนการจัดทำบริการสาธารณะ การดำเนินงานจึงอยู่ในลักษณะการร่วมมือกันจัดบริการสาธารณะในฐานะภาคีหุ้นส่วนที่ยึดความต้องการและความคิดเห็นของพลเมืองเป็นหลักสำคัญ

คำสำคัญ: การบริหารท้องถิ่น; การจัดการปกครองท้องถิ่น; การบริหารที่ยึดพลเมืองเป็นศูนย์กลาง

¹ นักวิชาการอิสระ

Independent scholar, E-mail: siremon26@gmail.com *Corresponding author

ABSTRACT

This article explain the administration of local administrative organizations, which are the main agencies in providing public services at the local level. The aim is to provide quality public services because local administrative organizations are agencies that are close to the area for the provision of public services to achieve their goals. Local administrative organizations today must give importance to the people, who are stakeholders, to be aware of their participation in the operation. Local administrative organizations must create awareness to create citizens who are proactive and ready to take responsibility for missions and raise the level of participation to reduce the role of local administrative organizations to those who support the operations of citizens. However, empowering citizens cannot be demonstrated, as local administration must adhere to centrally determined regulations. This prevents local governments from empowering citizens to make decisions at every stage of the public service delivery process. The operation is so in the form of a collaborative effort to provide public services as a partnership that prioritizes the needs and opinions of citizens.

Keywords: Local administration; Local governance; Citizen-centric administration

บทนำ

การบริหารงานภาครัฐให้ความสำคัญกับการตอบสนองต่อปัญหาและความต้องการของประชาชน ทำให้รัฐต้องจัดสรรทรัพยากรและแสวงหาแนวทางเพื่อจัดบริการสาธารณะที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลให้กับประชาชน อย่างไรก็ตามข้อเรียกร้องและความต้องการของประชาชนมีความแตกต่างกันตามบริบทแวดล้อมของพื้นที่ การบริหารงานแบบรวมศูนย์อำนาจจึงไม่สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เป็นจริง ด้วยเหตุนี้รัฐจึงกระจายอำนาจโดยให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทำหน้าที่ดูแลรับผิดชอบพื้นที่ของตน นโยบายของการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นจึงอยู่การตอบสนองต่อปัญหาและความต้องการของประชาชนได้อย่างรวดเร็วและเท่าทันต่อสถานการณ์ โดยรัฐได้กระจายอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยงานต้นทางในการบริหารงานระดับท้องถิ่น

การจัดบริการสาธารณะที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเป็นภารกิจหลักขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การประสานความร่วมมือระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับประชาชนในเขตพื้นที่รับผิดชอบ จึงเป็นองค์ประกอบสำคัญที่จะทำให้การขับเคลื่อนภารกิจผ่านกระบวนการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ และร่วมดำเนินงานเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จ ด้วยเหตุนี้การจัดการกิจการสาธารณะระดับท้องถิ่นจึงไม่ใช่เพียงหน้าที่ ความรับผิดชอบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพียงฝ่ายเดียว แต่ขยายขอบเขตการดำเนินงานไปสู่การยกระดับความร่วมมือ โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นปรับเปลี่ยนบทบาทเป็นผู้สร้างพื้นที่ความร่วมมือให้เกิดขึ้นในกระบวนการดำเนินงาน นโยบายของการปรับเปลี่ยนรูปแบบการดำเนินงานดังกล่าว เป็นการจัดโครงสร้างความสัมพันธ์ในการปกครองท้องถิ่นเพื่อจัดบริการสาธารณะ และส่งเสริมสนับสนุนตัวแสดงอื่นในภาคสังคม เช่น ประชาชนให้เข้ามามีส่วนร่วม

ในการพัฒนาท้องถิ่น แม้ว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังคงเป็นตัวแสดงหลักในการปกครองท้องถิ่น เนื่องจากได้รับการกระจายอำนาจตามกฎหมาย หากแต่การผูกขาดอำนาจหน้าที่ในการปกครองท้องถิ่นย่อมไม่สามารถทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถจัดการปัญหาของตนได้อย่างเท่าทันต่อสถานการณ์ รวมถึงเป็นการเพิกเฉยละเลยต่อปัญหาและความต้องการของประชาชนในพื้นที่ ทำให้การบริหารงานระดับท้องถิ่นต้องปรับเปลี่ยนเข้าสู่กระบวนการจัดการปกครองท้องถิ่น (Local governance) ที่ยึดโยงอยู่กับการกระจายอำนาจเพื่อให้เกิดการจัดบริการสาธารณะให้แก่ประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งหลักสำคัญของกระบวนการจัดการปกครองท้องถิ่น คือ การรวมเอาตัวแสดงภาคส่วนอื่นในสังคมเข้ามาสู่กระบวนการกำหนดกลไกหรือกฎเกณฑ์ต่างๆในระดับท้องถิ่น มุ่งเน้นความสัมพันธ์ที่อยู่บนฐานความร่วมมือผ่านกลไกที่ทั้งสองฝ่ายได้รับประโยชน์ร่วมกัน ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับประชาชนอยู่บนฐานของการพึ่งพาอาศัยและไว้วางใจซึ่งกัน (เสกสรรค์ ตันติวนิช, 2562; อุดม พุมโฆสิต, 2552)

เนื่องด้วยการจัดการปกครองท้องถิ่นเป็นกระบวนการที่มุ่งเน้นความสัมพันธ์ และบทบาทของรัฐกับสังคมที่มีผลต่อการตัดสินใจในการบริหารงานระดับท้องถิ่น เน้นการเปิดโอกาสให้ประชาชนในเขตพื้นที่ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ เพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชน ทั้งนี้้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องวิเคราะห์ปัญหาสถานการณ์ แนวทางการแก้ไขปัญหา รวมถึงทิศทางในการพัฒนาท้องถิ่นร่วมกับประชาชน ขณะที่ประชาชนควรเป็นผู้มีบทบาทเชิงรุกต่อกระบวนการคิดและการพัฒนาร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้เกิดมุมมองและความคิดที่ครอบคลุมอย่างรอบด้าน (ธีรพัฒน์ อังศุขวาล, 2566) การผลักดันประชาชนเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการบริหารงานท้องถิ่นเกิดขึ้นเพื่อเป็นหลักประกันป้องกันการเพิกเฉยละเลยต่อการปฏิบัติหน้าที่ที่มีต่อประชาชน อย่างไรก็ตามเพื่อให้การบริหารงานระดับท้องถิ่นภายใต้กลไกการจัดการปกครองท้องถิ่นบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ การสร้างจิตสำนึกความเป็นพลเมืองถือเป็นหมวดหมู่สำคัญต่อการขับเคลื่อนภารกิจมุ่งหวังให้เกิดความรู้สึกร่วมที่ต้องการกำหนดวิถีชีวิตด้วยความรู้ ความสามารถของตน ตลอดจนพร้อมที่จะปกป้องผลประโยชน์ของตนและชุมชนท้องถิ่น นอกจากนี้ความเป็นพลเมืองผลักดันให้เกิดบทบาทของการร่วมตัดสินใจ วางแผนเพื่อกำหนดแนวทางการบริหารท้องถิ่น และร่วมขับเคลื่อนการดำเนินงานให้บรรลุผลสำเร็จ (เอนก เหล่าธรรมทัศน์ และวลัยพร รัตนเศรษฐ, 2557) ซึ่งการสร้างจิตสำนึกความเป็นพลเมืองจะประสบผลสำเร็จ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องทำหน้าที่สนับสนุนให้เกิดความรู้ขีดความสามารถ ตลอดจนวางแผน ประสานงานกับหน่วยราชการอื่น หรืองบประมาณเพื่อสนับสนุนการผลักดันกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างพลังของประชาชนในท้องถิ่น เพื่อสร้างความเป็นพลเมืองที่ไม่รอพึ่งพาความช่วยเหลือจากรัฐเท่านั้น

กล่าวได้ว่าการจัดการปกครองท้องถิ่นเป็นการผลักดันให้ตัวแสดงภาคสังคมเข้ามามีบทบาทร่วมในกระบวนการตัดสินใจและการดำเนินการจัดบริการสาธารณะแก่ประชาชนในท้องถิ่น เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของประชาชน นอกจากนี้ การใช้อำนาจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภายใต้กระบวนการจัดการปกครองท้องถิ่นไม่ใช่เพียงการสั่งการให้ทำหรือชี้แนะให้ปฏิบัติตาม หากแต่เป็นการใช้อำนาจร่วมกันขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับประชาชนในชุมชนท้องถิ่น ซึ่งการขับเคลื่อนภารกิจร่วมกัน การสร้างความตระหนักถึงขีดความสามารถของประชาชนเป็นแรงผลักดันให้การจัดบริการสาธารณะระดับท้องถิ่นบรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้ร่วมกัน การยกระดับบทบาทประชาชนสู่พลเมืองจึงเป็นประเด็นที่ต้องได้รับการสนับสนุน โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงต้องสร้างจิตสำนึกพลเมืองที่ต้องการให้เกิดความเป็นอยู่ที่ดีต่อชุมชนท้องถิ่นของตน ดังนั้นบทความนี้ผู้เขียนจึงศึกษาการบริหารท้องถิ่นภายใต้กระบวนการจัดการปกครองท้องถิ่น และเชื่อมโยงไปสู่

การสร้างจิตสำนึกพลเมืองเพื่อเป็นศูนย์กลางในการบริหารท้องถิ่น โดยผู้เขียนมีการทบทวนวรรณกรรม บทความวิชาการ บทความวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่ออธิบายความหมายของการจัดการปกครองท้องถิ่น การสร้างสำนึกความเป็นพลเมือง การยกระดับการมีส่วนร่วมของพลเมือง แนวทางการบริหารท้องถิ่นที่ยึดพลเมืองเป็นศูนย์กลาง พร้อมทั้งยกกรณีตัวอย่างที่สามารถเชื่อมโยงการจัดการปกครองท้องถิ่นกับความเป็นพลเมือง

ความเป็นมาของแนวคิดการจัดการปกครองท้องถิ่น

การบริหารท้องถิ่นในปัจจุบันสะท้อนภาพการมีส่วนร่วมระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับประชาชนในการดำเนินการที่เปิดโอกาสให้ประชาชนร่วมคิด ร่วมตัดสินใจเพื่อจัดการท้องถิ่นด้วยความรู้และขีดความสามารถของตน ด้วยเหตุนี้การบริหารท้องถิ่นจึงมีลักษณะของภาคีหุ้นส่วนหรือเครือข่ายที่มีการพึ่งพาอาศัย และแลกเปลี่ยนทรัพยากรในการดำเนินงานระดับท้องถิ่น (อานวย บุญรัตน์ไมตรี และคณะ, 2559) ขณะที่การปรับเปลี่ยนสู่แนวคิดการจัดการปกครองท้องถิ่นทำให้การบริหารท้องถิ่นมีความเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ซึ่ง Shah and Shah (2006) อธิบายความแตกต่างระหว่างการบริหารท้องถิ่นในกระบวนทัศน์เก่าและกระบวนทัศน์ใหม่ว่า การบริหารท้องถิ่นในกระบวนทัศน์เก่าอยู่ในรูปแบบการปกครองท้องถิ่น (Local government) ที่เน้นบทบาทและอำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการจัดบริการสาธารณะในพื้นที่รับผิดชอบ ขณะที่การบริหารปกครองท้องถิ่น (Local governance) อธิบายถึงการบริหารท้องถิ่นที่มีการใช้อำนาจร่วมกันระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับประชาชน นอกจากนี้การดำเนินงานร่วมกันไม่ได้ผูกขาดเพียงองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับประชาชน แต่สามารถขยายขอบเขตความสัมพันธ์ไปสู่การประสานความร่วมมือและการมีส่วนร่วมระหว่างเครือข่ายภาคประชาชน

แนวคิดการจัดการปกครองท้องถิ่นเกิดจากการเปลี่ยนแปลงในด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรม ซึ่งการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้ส่งผลกระทบให้ท้องถิ่นต้องปรับเปลี่ยนมุมมองและแนวทางในการดำเนินงานเพื่อให้สามารถรับมือกับสถานการณ์ที่มีความซับซ้อนเพิ่มขึ้น ในส่วนของแนวคิดที่สำคัญและส่งผลต่อการก่อตัวของแนวคิดการจัดการปกครองท้องถิ่นสามารถจำแนกได้ ดังนี้ (นันทิดา จันทร์ศิริ, 2558)

1. กระแสโลกาภิวัตน์ (Globalization) ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และความมั่นคงของประเทศ ทำให้สังคมมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและมีความสลับซับซ้อนเพิ่มขึ้น นอกจากนี้กระแสโลกาภิวัตน์ทำให้เกิดการสื่อสารที่มีความรวดเร็ว ซึ่งนำไปสู่การสร้างความเป็นหนึ่งเดียวในการสนับสนุนแนวคิดความเป็นประชาธิปไตย และยึดหลักสิทธิมนุษยชน นอกจากนี้ผลจากการเปลี่ยนแปลงของกระแสโลกาภิวัตน์ทำให้มีการแพร่กระจายข้อมูลข่าวสารและความรู้ได้อย่างรวดเร็วไร้ขอบเขต

2. การทำให้เป็นประชาธิปไตย (Democratization) เป็นผลที่ต่อเนื่องจากกระแสโลกาภิวัตน์ ทำให้ประชาชนทั่วโลกเรียนรู้ประชาธิปไตยและมีการเรียกร้องประชาธิปไตย ซึ่งกระบวนการทำให้เป็นประชาธิปไตยปรากฏในลักษณะการให้อำนาจแก่ประชาชน (Empowerment) ทำหน้าที่เป็นผู้ตัดสินใจในประเด็นหรือปัญหาที่เกี่ยวข้องกับตนเอง การสร้างพื้นที่การมีส่วนร่วมระหว่างรัฐกับสังคม รวมทั้งการสร้างฉันทามติในการดำเนินงาน และมีความพร้อมรับผิดชอบต่อประชาชน (Accountability)

3. การกระจายอำนาจ (Decentralization) เป็นกลไกหนึ่งของการทำให้เป็นประชาธิปไตย เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารท้องถิ่นของตน โดยเฉพาะการตัดสินใจของประชาชนซึ่งเป็นผู้ได้รับผลกระทบโดยตรง

นอกจากนี้การกระจายอำนาจเป็นแนวทางการดำเนินงานที่พยายามตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนด้วยการจัดทำบริการสาธารณะที่มีประสิทธิภาพ

สรุปได้ว่าการจัดการปกครองท้องถิ่นเป็นการสร้างความร่วมมือระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับประชาชน ที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นพยายามลดทอนอำนาจของตนไปสู่การสนับสนุนและเปิดพื้นที่การมีส่วนร่วม เพื่อให้เกิดการดำเนินงานที่สอดคล้องกับบริบทพื้นที่ รวมถึงปัญหาและความต้องการของชุมชนท้องถิ่น พร้อมกันสถานการณ์ทางสังคม เช่น ชุมชนท้องถิ่นต้องเผชิญกับปัญหาที่มีความสลับซับซ้อน (Wicked problem) ที่ต้องอาศัยหลากหลายภาคส่วนร่วมแก้ไขปัญหาลดจนการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นที่ขยายขอบเขตไปสู่การให้ประชาชน ซึ่งเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจากภารกิจของรัฐเข้าร่วมในการดำเนินงาน โดยให้เป็นผู้กำหนดความเป็นไปของชุมชนท้องถิ่น ผ่านกระบวนการทำงานที่มีการสร้างข้อตกลงร่วมกัน และเปิดพื้นที่พูดคุยแลกเปลี่ยน เป็นตัวผลักดันให้นำแนวคิดการจัดการปกครองท้องถิ่นเข้ามาแทนที่แนวคิดการปกครองท้องถิ่น เพื่อสะท้อนให้เห็นกระบวนการร่วมตัดสินใจ ร่วมคิด และร่วมทำระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับประชาชน ที่มุ่งหวังจัดการสาธารณะที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

การสร้างจิตสำนึกความเป็นพลเมือง

การบริหารท้องถิ่นในปัจจุบันต้องเผชิญกับปัญหาและความต้องการของคนในชุมชนท้องถิ่นที่มีความแตกต่างกัน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจำเป็นต้องขับเคลื่อนภารกิจด้วยการรับฟังความคิดเห็นและข้อมูลจากชุมชนท้องถิ่น รวมถึงสร้างพื้นที่ให้คนในชุมชนท้องถิ่นเข้ามาร่วมสร้างบริการสาธารณะที่สอดคล้องกับความเป็นจริง อย่างไรก็ตามถ้าคนในชุมชนท้องถิ่นไม่ตระหนักถึงความสำคัญในบทบาทของตนซึ่งเป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย หรือไม่ตระหนักถึงประโยชน์ในการร่วมมือสร้างบริการสาธารณะที่ตอบสนองต่อชุมชนท้องถิ่นย่อมไม่ส่งผลให้เกิดการมีส่วนร่วมในการจัดบริการสาธารณะ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานภาครัฐอื่นต้องหาแนวทางการพัฒนาจิตสำนึกความเป็นพลเมือง เพื่อสร้างพลเมืองที่มีความตระหนักถึงประโยชน์จากการร่วมมือเพื่อสร้างบริการสาธารณะที่เกิดขึ้นเพื่อชุมชนท้องถิ่น (วินชัย อยูยกุล, 2563) โดย ศักดิ์สิทธิ์ ชารเลิศ และอลงกต สารกาล (2560) ได้เสนอแนวทางการพัฒนาความเป็นพลเมือง ดังนี้

1. ประชาชนต้องมีส่วนร่วมในการปรึกษาหารือ ด้วยการร่วมพูดคุยเพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหาร่วมกับภาครัฐ ขณะเดียวกันต้องมีการโน้มน้าวหรือชักชวนผู้ที่มีความแตกต่างหลากหลายด้านมุมมอง ความคิดเห็น และผลประโยชน์เข้ามาร่วมพูดคุยเพื่อหาทางออกของปัญหาที่ทุกฝ่ายเห็นพ้องต้องกัน
2. การสร้างสำนึกความเป็นเจ้าของท้องถิ่นให้ประชาชน เพื่อเกิดความตระหนักและสำนึกที่จะรักษาท้องถิ่นของตน และมุ่งดำเนินกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อท้องถิ่น
3. รัฐต้องสร้างความตระหนัก และผลักดันให้ท้องถิ่นสามารถจัดการปัญหาในพื้นที่ด้วยขีดความสามารถและทรัพยากรที่สอดคล้องกับบริบทของตน
4. รัฐต้องสร้างกระบวนการระดมความคิดเห็นของประชาชนในท้องถิ่น เพื่อหาข้อสรุปและความยินยอมพร้อมใจในการจัดสรรทรัพยากรของท้องถิ่นในการดำเนินงาน

กล่าวได้ว่าการสร้างจิตสำนึกความเป็นพลเมืองเป็นภาพสะท้อนของการมีความรู้ดีรู้ชอบ มีสำนึกต่อการร่วมทำหน้าที่เพื่อส่วนรวมและเกิดความตระหนักถึงการเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนท้องถิ่น เพื่อนำไปสู่การสำนึกในบทบาทหน้าที่ของตนที่มีอยู่ใน

ชุมชนท้องถิ่น ซึ่งการสร้างจิตสำนึกความเป็นพลเมืองสามารถเกิดขึ้นได้ทั้งในระดับปัจเจกบุคคลและระดับกลุ่มคนในชุมชนที่ร่วมมือกันเพื่อขับเคลื่อนภารกิจใดภารกิจหนึ่งให้ประสบผลสำเร็จ อาจอยู่ในรูปแบบการรวมกลุ่มหรือเครือข่ายที่เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาในชุมชนท้องถิ่น อีกด้านหนึ่งการสร้างจิตสำนึกพลเมืองในการบริหารท้องถิ่น ในแง่การเปิดพื้นที่สาธารณะซึ่งสร้างพลเมืองเป็นทั้งเจ้าของและเป็นตัวแสดงที่เข้ามามีส่วนร่วมเพื่อตัดสินใจและออกแบบกระบวนการดำเนินงาน มีส่วนช่วยในการฝึกฝนประชาธิปไตยระดับท้องถิ่น หากประชาชนไม่มีความกระตือรือร้นที่ต้องการเข้าไปร่วมกำหนดบริการสาธารณะที่ตอบสนองต่อปัญหาและความต้องการของชุมชนท้องถิ่น อาจนำไปสู่ความขัดแย้งหรือไม่ไว้วางใจต่อการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ดังนั้น ความเป็นพลเมืองที่มีความกระตือรือร้นและพร้อมที่จะปรับเปลี่ยนชุมชนท้องถิ่นให้เกิดการพัฒนา โดยไม่เพิกเฉยต่อปัญหาหรือเป็นเพียงผู้รอรับบริการ จึงเป็นประเด็นที่ถูกนำมาใช้ในการบริหารท้องถิ่นในฐานะที่พลเมืองเป็นเจ้าของชุมชนท้องถิ่นที่รับรู้บริบทพื้นที่ของตนเป็นอย่างดี

การยกระดับการมีส่วนร่วมของพลเมืองต่อการบริหารท้องถิ่น

การบริหารท้องถิ่นมุ่งหวังให้เกิดการตอบสนองต่อปัญหาและความต้องการของชุมชนท้องถิ่น โดยเป็นการร่วมมือกันระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับคนในพื้นที่ อย่างไรก็ตามการดำเนินงานที่เกิดขึ้นย่อมมีความแตกต่างกันในด้านภูมิหลังความรู้ ความเข้าใจต่อสถานการณ์ของชุมชนท้องถิ่น จึงจำเป็นต้องกำหนดแนวทางพัฒนาความเป็นพลเมืองที่มีความกระตือรือร้นต่อสถานการณ์ โดยผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องสามารถเป็นผู้ริเริ่มกระบวนการพัฒนาความเป็นพลเมือง โดยทำหน้าที่เป็นผู้เอื้ออำนวย (Facilitator) สนับสนุนและชักชวนคนในชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา และต้องสามารถชี้แจงให้เห็นถึงข้อดี ความจำเป็น และประโยชน์ที่จะได้รับเมื่อเข้าสู่กระบวนการพัฒนาความเป็นพลเมือง ซึ่งโกวิทย์ พวงงาม (2562) ได้เสนอแนวทางการพัฒนาความเป็นพลเมือง ดังนี้

1. มีการปลูกฝังและสร้างความตระหนักถึงความเป็นพลเมืองผ่านหลักสูตรการเรียนรู้ โดยมีการจัดหลักสูตรวิชาพลเมืองหรือความเป็นพลเมืองในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งการเรียนรู้ต้องเปิดโอกาสให้สามารถสัมผัสปัญหาต่างๆในชุมชนท้องถิ่นผ่านการมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา การเป็นจิตอาสา หรืออาสาสมัครในชุมชนท้องถิ่น
2. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องจัดให้มีโครงการ หรือกิจกรรมที่เกี่ยวกับการส่งเสริมความเป็นพลเมืองในชุมชนท้องถิ่น เพื่อให้ความรู้ ความเข้าใจกับประชาชน ผู้นำชุมชนท้องถิ่น องค์กรชุมชน รวมทั้งอาสาสมัคร ให้ตระหนักถึงสิทธิและหน้าที่ของพลเมือง โดยเฉพาะการเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารท้องถิ่น เช่น การมีส่วนร่วมเป็นคณะกรรมการของท้องถิ่น การมีส่วนร่วมในกิจการสภา หรือการมีส่วนร่วมในการกำกับดูแลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
3. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องเปิดพื้นที่ให้ชุมชนท้องถิ่นเข้าร่วมกระบวนการปรึกษาหารือ ตลอดจนส่งเสริมกิจกรรมกลุ่มของภาคประชาสังคมหรือองค์กรชุมชน เพื่อเป็นภาคีหุ้นส่วนในการจัดการร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยองค์กรชุมชนและภาคประชาสังคมจะทำหน้าที่ร่วมแรงร่วมใจเพื่อเสริมสร้างขีดความสามารถให้กับชุมชนท้องถิ่น

ความเป็นพลเมืองสามารถนำไปสู่การจัดบริการสาธารณะที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยพลเมืองในชุมชนท้องถิ่นเป็นผู้มีบทบาทหลักในการจัดทำบริการสาธารณะ โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องให้อำนาจแก่พลเมือง (Empowerment) เป็นผู้กำหนดและตัดสินใจที่จัดทำบริการสาธารณะ โดยอยู่บนฐานคิดว่า พลเมืองมีความผูกพันกับชุมชนท้องถิ่นในฐานะเจ้าของ

พื้นที่ (Sense of ownership) ถ้าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดำเนินการจัดบริการสาธารณะโดยขาดการมีส่วนร่วมของพลเมือง บริการสาธารณะที่เกิดขึ้นนั้นจะเป็นเพียงการดำเนินการนโยบายขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตลอดจนสะท้อนถึงความเชื่อมั่นและความไว้วางใจต่อชุมชนท้องถิ่นที่มีต่อบริการสาธารณะ ในทางกลับกัน หากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถสร้างพื้นที่การมีส่วนร่วมของพลเมือง ให้พลเมืองเป็นผู้ตัดสินใจและกำหนดแนวทางจัดทำบริการสาธารณะบนพื้นฐานของความรู้ ความเข้าใจ และแลกเปลี่ยนข้อมูลเพื่อให้เกิดกระบวนการตัดสินใจเพื่อจัดทำบริการสาธารณะที่มีประสิทธิภาพ นอกจากนั้นการนำพลเมืองเข้าสู่พื้นที่ดำเนินการถือ เป็นการให้อำนาจแก่พลเมืองในแง่ของการกระตุ้นให้เกิดความผูกพันในฐานะเจ้าของบริการสาธารณะ

สรุปได้ว่าการบริหารท้องถิ่นให้บรรลุเป้าหมาย ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องทำหน้าที่ให้การสนับสนุนให้คนในชุมชนท้องถิ่นตระหนักถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วม และต้องสร้างกระบวนการที่สามารถปรับเปลี่ยนบทบาทของคนในชุมชนท้องถิ่นไปสู่ความเป็นพลเมืองที่มีความผูกพันในฐานะเจ้าของชุมชนท้องถิ่นที่ต้องการมีส่วนร่วมในการกำหนดความเป็นไปของพื้นที่ โดยร่วมขับเคลื่อนภารกิจในฐานะภาคีหุ้นส่วน ซึ่งการขับเคลื่อนภารกิจของพลเมืองสามารถเกิดขึ้นได้เมื่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้อำนาจในการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดกระบวนการ นอกจากนี้การดำเนินงานที่เกิดขึ้นสามารถสะท้อนภาพความพร้อมรับผิชอบต่อปัญหาและความต้องการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีต่อชุมชนท้องถิ่น ผ่านการแสดงออกถึงความจริงใจในการรับฟังข้อมูล ร่วมดำเนินการ และสนับสนุนการร้องขอจากชุมชนท้องถิ่น ขณะที่ในส่วนของพลเมืองจะปรากฏในลักษณะความกระตือรือร้นและความพร้อมที่จะร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการดำเนินงาน อีกด้านหนึ่งความเป็นพลเมืองสะท้อนให้เห็นการขยายขอบเขตด้านการกระจายอำนาจลงไปถึงระดับชุมชนท้องถิ่นในแง่ความเป็นประชาธิปไตย (ถวิลวดี บุรีกุล และคณะ, 2564) ด้วยการเปิดโอกาสและให้อำนาจแก่พลเมืองเข้าไปร่วมในการจัดบริการสาธารณะ ซึ่งผลผลิตที่ได้จากการมีส่วนร่วม คือ การส่งมอบบริการสาธารณะที่มีประสิทธิภาพให้แก่ชุมชนท้องถิ่น พร้อมกันนั้นการผลักดันพลเมืองเข้ามาในการบริหารท้องถิ่นย่อมทำให้เกิดความรู้สึกผูกพันต่อการมีส่วนร่วม ทำให้พลเมืองเกิดสำนึกความรับผิดชอบต่อการดำเนินการที่ต้องเกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม และทำหน้าที่ตรวจสอบเพื่อป้องกันการเพิกเฉยละเลยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่อปัญหาและความต้องการของชุมชนท้องถิ่น

แนวทางการบริหารท้องถิ่นที่ยึดพลเมืองเป็นศูนย์กลาง

การเปิดพื้นที่ให้พลเมืองมีส่วนร่วมในการบริหารท้องถิ่น ทำให้การใช้อำนาจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอยู่ในรูปแบบการใช้อำนาจร่วมกันขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและพลเมือง มีการจัดโครงสร้างความสัมพันธ์รูปแบบใหม่ระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับพลเมือง โดยพลเมืองเป็นศูนย์กลางของการตัดสินใจเพื่อพัฒนาและออกแบบบริการสาธารณะที่อยู่บนฐานคิดว่าคนแต่ละกลุ่มในชุมชนท้องถิ่นมีวิถีชีวิต สภาพปัญหา ความต้องการ และความจำเป็นเร่งด่วนที่แตกต่างกัน ผ่านการบริหารท้องถิ่นที่ยึดพลเมืองเป็นศูนย์กลางที่ส่งผลให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรับรู้และเข้าใจต่อบริบทแวดล้อม สภาพปัญหา ความต้องการ และความจำเป็นเร่งด่วนที่ต้องได้รับการพัฒนาหรือแก้ไข พร้อมทั้งนำข้อมูลเหล่านี้มาจัดบริการสาธารณะที่มีคุณภาพสูงให้กับชุมชนท้องถิ่นทั้งในแง่ความสามารถในการตอบสนองความต้องการ ความครอบคลุมและเป็นธรรม อย่างไรก็ตามการดำเนินงานจำเป็นต้องอาศัยขีดความสามารถและความรู้ของพลเมืองเข้าร่วมจัดบริการสาธารณะ ซึ่งการร่วมจัดบริการสาธารณะสามารถปรากฏในรูปแบบการร่วมผลิต (Co-production) เป็นการจัดรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับพลเมือง ในลักษณะที่เปิดโอกาสให้พลเมืองมีส่วนร่วมในการจัดทำบริการสาธารณะที่ตนเองเป็นผู้ได้รับประโยชน์ โดย

พลเมืองต้องร่วมจัดบริการสาธารณะตลอดทั้งกระบวนการในฐานะที่ตนเองเป็นผู้ได้รับประโยชน์ หรือรับบริการได้ทั้งกระบวนการ ซึ่งการร่วมผลิตถือเป็นรูปแบบการจัดบริการสาธารณะทางเลือก โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอาจมีบทบาทจัดทำบริการสาธารณะทั้งกระบวนการในบางส่วนหรือบางพื้นที่หรือลดบทบาทในการผูกขาดการจัดทำบริการสาธารณะ โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นปรับบทบาทเป็นภาคีหุ้นส่วน ดูแลรับผิดชอบจัดสรรงบประมาณสำหรับจัดทำบริการสาธารณะประเภทนั้นๆร่วมกับพลเมืองหรือภาคประชาสังคม (วสันต์ เหลืองประภัสร์ และคณะ, 2566)

การยึดพลเมืองเป็นศูนย์กลางในการขับเคลื่อนภารกิจ สามารถออกแบบตามบทบาทที่หลากหลายตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้น โดยสามารถพิจารณาได้จากแนวทางของ IBM Center for The Business of Government (2013) ที่แบ่งบทบาทการร่วมผลิตของพลเมืองเป็น 4 บทบาท ดังนี้

1. บทบาทพลเมืองในฐานะผู้ให้ข้อมูล (Explorer) พลเมืองต้องสามารถระบุปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นในชุมชนท้องถิ่น รวมถึงต้องช่วยสำรวจสถานการณ์ ความเป็นไปของปัญหาที่เกิดขึ้น และสามารถสื่อสารหรือบอกให้ผู้ที่เกี่ยวข้องรับรู้และรับทราบถึงปัญหานั้นเพื่อให้ปัญหาได้รับการแก้ไข การที่พลเมืองมีบทบาทเป็นผู้ให้ข้อมูลแก่ภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เนื่องจากพลเมืองเป็นผู้ที่อยู่ในชุมชนท้องถิ่นนั้นจึงมีความเข้าใจบริบทพื้นที่ ตลอดจนรับรู้ถึงปัญหาและความต้องการของชุมชนท้องถิ่นเป็นอย่างดี ด้วยเหตุนี้พลเมืองจึงต้องทำหน้าที่เป็นผู้สื่อสารกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพื่อนำไปสู่การวางแผน หรือกำหนดแนวทางการดำเนินงานเพื่อแก้ไขปัญหาและตอบสนองต่อความต้องการของชุมชนท้องถิ่น

2. บทบาทพลเมืองในฐานะผู้ให้แนวคิด (Ideator) ในขั้นตอนนี้พลเมืองสามารถเสนอข้อคิดเห็น ข้อมูล หรือแนวคิดที่เป็นประโยชน์ เพื่อนำไปสู่การวางแผนหรือกำหนดแนวทางการแก้ไขปัญหา หรือปรับปรุงการบริหารท้องถิ่นให้ดีขึ้น ซึ่งบทบาทของพลเมืองในขั้นตอนนี้จะเกิดขึ้นได้เมื่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องสร้างพื้นที่ให้พลเมืองสามารถพูดคุย และแลกเปลี่ยนข้อมูลหรือมุมมองต่างๆที่สามารถนำมาปรับใช้ในการบริหารท้องถิ่น

3. บทบาทพลเมืองในฐานะผู้ออกแบบ (Designer) พลเมืองสามารถออกแบบ หรือพัฒนาแนวทางแก้ไขปัญหามาจากข้อคิดเห็นเพื่อนำไปแก้ปัญหาให้เกิดผลเป็นรูปธรรม บทบาทของพลเมืองจึงปรากฏในลักษณะภาคีหุ้นส่วนที่ร่วมตัดสินใจ ร่วมวางแผนเพื่อกำหนดแนวทางการดำเนินงาน และมุ่งหวังให้การดำเนินงานเกิดประโยชน์ต่อชุมชนท้องถิ่น

4. บทบาทพลเมืองในฐานะผู้เผยแพร่ (Diffuser) ต้องสามารถแนะนำหรือเผยแพร่ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการใช้ประโยชน์จากบริการต่างๆของท้องถิ่น หรือแนวทางในการแก้ปัญหาท้องถิ่นเพื่อกระตุ้นให้พลเมืองในชุมชนท้องถิ่นเกิดการรับรู้ขยายเป็นวงกว้าง ซึ่งพลเมืองต้องนำการดำเนินงานที่ประสบผลสำเร็จมาถอดบทเรียนร่วมกับหน่วยงานภาครัฐ และภาคส่วนอื่นที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปปรับปรุงและพัฒนาการบริหารงานระดับท้องถิ่น ตลอดจนสามารถเป็นแนวทางหรือแบบอย่างในการดำเนินงานให้กับชุมชนท้องถิ่นในพื้นที่อื่น

กรณีศึกษาการจัดบริการสาธารณะระดับท้องถิ่นที่ยึดพลเมืองเป็นศูนย์กลาง

การบริหารท้องถิ่นในประเทศไทยพบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนำการบริหารท้องถิ่นที่ยึดพลเมืองเป็นศูนย์กลางมาใช้เป็นหลักสำคัญในการจัดบริการสาธารณะ เช่น การจัดการอุทยานซึ่งเป็นการจัดบริการสาธารณะด้านความการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องสร้างความร่วมมือกับประชาชนในพื้นที่ด้วยการสร้างความตระหนักต่อปัญหา

และสร้างจิตสำนึกว่าชุมชนท้องถิ่นเป็นพื้นที่ของทุกคน หากทุกคนเข้ามามีส่วนร่วมย่อมเกิดแนวทางการจัดการปัญหาอุทกภัยที่สอดคล้องกับความเป็นจริง เช่นเครือข่ายการจัดการอุทกภัยหมู่บ้านแก้งกอ ตำบลทอนหงส์ อำเภอพรหมคีรี จังหวัดนครศรีธรรมราช ที่ร่วมกันจัดการปัญหาอุทกภัยกับองค์การบริหารส่วนตำบลทอนหงส์ โดยผู้ใหญ่บ้านถือเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการประสานข้อมูลไปยังท้องถิ่น รวมถึงเป็นผู้ประสานความร่วมมือกับชุมชนผ่านคณะกรรมการหมู่บ้านเพื่อประสานงานและตัดสินใจในประเด็นสำคัญ ขณะที่คนในชุมชนทำหน้าที่เป็นผู้เฝ้าระวังสถานการณ์และแจ้งเตือนภัยไปสู่คณะกรรมการหมู่บ้าน ซึ่งเป็นตัวเชื่อมประสานระหว่างชุมชนกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ดังนั้นการจัดการอุทกภัยสามารถสร้างความเป็นพลเมืองที่ต้องการเข้าร่วมจัดบริการสาธารณะที่ทำให้ชุมชนท้องถิ่นของตนปลอดภัยจากสถานการณ์ตามแนวทางการจัดการภัยพิบัติโดยอาศัยชุมชนเป็นฐาน (Community-based disaster risk management) ที่ประชาชนเป็นผู้มีบทบาทหลักในการเตรียมความพร้อมรับมือสถานการณ์ในพื้นที่ทั้งในด้านการเฝ้าระวัง การประเมินสถานการณ์ และการแลกเปลี่ยนข้อมูลกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับบทบาทของพลเมืองที่ต้องเข้ามาร่วมกำหนดแนวทางการร่วมผลิตเพื่อให้เกิดการเตรียมความพร้อม และแนวทางการรับมือที่สอดคล้องกับความเป็นจริง อย่างไรก็ตามไม่ปรากฏภาพการให้อำนาจแก่พลเมืองที่ชัดเจน เพราะการจัดการบริการสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยเฉพาะด้านการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยยังคงยึดโยงอยู่กับกฎหมายที่กำหนดจากส่วนกลาง พลเมืองจึงไม่สามารถเป็นผู้ตัดสินใจในขั้นตอนสุดท้าย แต่ยังคงเป็นการประสานความร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งเป็นหน่วยงานระดับพื้นที่

บทสรุป

การยึดพลเมืองเป็นศูนย์กลางในการบริหารท้องถิ่นเป็นแนวทางการดำเนินงานที่มุ่งหวังให้เกิดการดำเนินงานที่สามารถตอบสนองต่อปัญหาและความต้องการของชุมชนท้องถิ่นได้อย่างสอดคล้องกับบริบทความเป็นจริง อีกทั้งการบริหารท้องถิ่นในปัจจุบันได้เข้าสู่กระบวนการจัดการปกครองท้องถิ่น ที่ไม่ได้ให้ความสำคัญเพียงแค่การดำเนินการกิจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในฐานะหน่วยงานเจ้าของพื้นที่เพียงฝ่ายเดียว แต่การจัดการปกครองท้องถิ่นมีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับความเป็นพลเมืองที่มีความตระหนักและจิตสำนึกในการเข้ามามีส่วนร่วมจัดการชุมชนท้องถิ่น เนื่องจากพลเมืองเห็นว่าตนเองเป็นเจ้าของพื้นที่ที่มีความเข้าใจและรับรู้ปัญหา ความต้องการของประชาชนในชุมชนท้องถิ่นเป็นอย่างดี ด้วยเหตุนี้การบริหารท้องถิ่นภายใต้แนวคิดการจัดการปกครองท้องถิ่นจึงให้ความสำคัญกับบทบาทของพลเมือง และนำไปสู่การใช้อำนาจร่วมกันระหว่าง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและพลเมือง โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องยกระดับการมีส่วนร่วมของพลเมืองสู่การเป็นภาคีหุ้นส่วนในการดำเนินงาน และเปิดโอกาสให้พลเมืองเข้ามามีบทบาทในทุกขั้นตอนของกระบวนการบริหารท้องถิ่น พร้อมกันนั้นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องเสริมสร้างความรู้และขีดความสามารถเพื่อให้พลเมืองมีความรู้ ความเข้าใจในกระบวนการดำเนินงาน ตลอดจนสามารถดำเนินไปในทิศทางเดียวกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่จากการศึกษาเรื่องความเป็นพลเมืองในการบริหารท้องถิ่นพบว่า การสร้างความเป็นพลเมืองเพื่อร่วมบริหารงานระดับท้องถิ่นเป็นประเด็นที่ต้องอาศัยความต่อเนื่องในการพัฒนา เพื่อให้เกิดการสร้างความเป็นพลเมืองที่เข้มแข็งในการขับเคลื่อนประเด็นสาธารณะระดับชุมชนท้องถิ่นให้ส่งผ่านไปสู่หน่วยราชการในแต่ละระดับ ซึ่งผู้เขียนเห็นว่าควรมีการผลักดันเรื่องสภาพพลเมืองระดับตำบลขึ้นมาเป็นประเด็นการสร้างเสริมความเข้มแข็งของพลเมืองและชุมชนท้องถิ่น โดยมีตัวแทนจากแต่ละตำบลใน

เขตพื้นที่เข้ามาทำหน้าที่เป็นตัวแทนในการเสนอข้อมูล ความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ต่อการบริหารท้องถิ่น โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นผู้รับผิดชอบต้องทำหน้าที่เป็นผู้ประสานข้อมูลที่ได้เพื่อนำเสนอไปส่วนภูมิภาค และต้องผลักดันให้ข้อเสนอและความคิดเห็นของสภาพเลื่อมระดับตำบลสามารถจัดทำเป็นนโยบายภาคพลเมือง ที่สามารถดำเนินงานไปควบคู่การนโยบายที่กำหนดมาจากส่วนภูมิภาค เพื่อให้การบริหารท้องถิ่นสามารถตอบสนองต่อปัญหาและความต้องการได้สอดคล้องกับบริบทของชุมชนท้องถิ่นแต่ละแห่งตามความเป็นจริง

รายการอ้างอิง

- โกวิทย์ พวงงาม. (2562). *มองมุมใหม่ในการกระจายอำนาจสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น*. มูลนิธิคอนราด อาเดนาวร์.
- ถวิลวดี บุรีกุล, ทศพล สมพงษ์, และ สมเกียรติ นาคระโทก. (2564). การศึกษาพฤติกรรมความเป็นพลเมืองสำหรับสังคมไทย. *วารสารสถาบันพระปกเกล้า*, 19(2), 23-43.
- ธีรพัฒน์ อังศุขवाल. (2566). Governance101: ความหมายและรูปแบบที่หลากหลาย. สยามปริทัศน์.
- นันธิดา จันทรศิริ. (2558). ธรรมชาติระดับท้องถิ่น: มุมมองด้านการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการท้องถิ่น. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*. 7(2), 95-117.
- พันธุ์ศิริ ธนาวิริยวงศ์. (2556). เครือข่ายการจัดการภัยพิบัติจากอุทกภัย หมู่บ้านเก่ากอ ตำบลทอนหงส์ อำเภอยะหริ่ง จังหวัด นครศรีธรรมราช. *วารสารวิทยบริการ*, 24(1), 51-71
- วันดี เหลืองประภัสร์, เกรียงชัย ปิงประวดี, และ ชาย ไชยชิต. (2566). การยกระดับการมีส่วนร่วมในการจัดบริการสาธารณะ. *วารสารสถาบันพระปกเกล้า*, 21(3), 72-101.
- วินัย อูยากร. (2563). การตัดสินใจจัดสรรงบประมาณเพื่อการพัฒนาพื้นที่ของนายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด. *วารสารสหวิทยาการสังคมศาสตร์และการสื่อสาร*. 3(1), 23-45.
- ศักดิ์สิทธิ์ ชารเลิศ และ อลงกต สารกาล. (2560). ว่าด้วยแนวคิดการบริหารจัดการปกครองท้องถิ่นบนฐานเครือข่ายความร่วมมือ. *วารสารสังคมศาสตร์ นิติรัฐศาสตร์*, 1(2), 82-103.
- เสกสรร ตันติวนิช. (2562). แนวคิดกระบวนการกระจายอำนาจสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และแนวโน้มการปกครองส่วนท้องถิ่น ในอนาคต. *วารสารนวัตกรรมการบริหารและการจัดการ*. 7(1), 80-85.
- อำนาจ บุญรัตน์มตรี, วัฒนา นนทิต, และ ธนฤกษ์ งามมีศรี. (2559). กระบวนทัศน์ใหม่ในการบริหารท้องถิ่น. *วารสารรัฐประศาสนศาสตร์*, 14(2), 111-127.
- อุดม ทมโฆสิต. (2552). *การปกครองท้องถิ่นสมัยใหม่: บทเรียนจากประเทศพัฒนาแล้ว* (พิมพ์ครั้งที่ 2). แชนโพร พรินติ้ง.
- เอนก เหล่าธรรมทัศน์ และ วลัยพร รัตนเศรษฐ. (2557). *รัฐประศาสนศาสตร์พลเมือง*. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- IBM Center for The Business of Government. (2013). *Engaging Citizens in Co-creation in Public Services: Lesson Learned and Best Practices*.

<https://www.businessofgovernment.org/sites/default/files/Engaging%20Citizens%20in%20Co-Creation%20in%20Public%20Service.pdf>

Shah, A., & Shah, S. (2006). The New Vision of Local Governance and the Evolving Roles of Local Governments. In A. Shah (Ed.), *Local Governance in Developing Countries* (pp. 1-46). The World Bank.